

Юлія Геннадіївна БОЧАРОВА

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки та туризму,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського(м. Кривий Ріг)
E-mail: u.g.bocharova@list.ru

**КОНКУРЕНТНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК СТРАТЕГІЧНА АЛЬТЕРНАТИВА
КОНКУРЕНЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Бочарова, Ю. Г. Конкурентне співробітництво як стратегічна альтернатива конкуренції в умовах глобалізації [Текст] / Юлія Геннадіївна Бочарова // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. - Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 18. – № 2. – С. 298-303. ISSN 1993 – 0259.

Анотація

У статті розглянуто сутність, функції та сучасні моделі конкуренції. Проаналізовано зміни та визначено особливості конкуренції в умовах глобалізації. Встановлено, що: 1) конкуренція є невід'ємним атрибутом розвитку; 2) сьогодні не існує єдиного підходу до розуміння сутності поняття «конкуренція» - виділяють три підходи до розуміння сутності цього терміну: поведінковий (конкуренція розглядається як зіткнення, боротьба, змагання суб'єктів господарювання), структурний (конкуренція розглядається через сукупність факторів, які визначають та впливають на розвиток підприємств) та функціональний (конкуренція розглядається через її роль та функції в економіці); 3) під впливом процесу глобалізації відбуваються як якісні, так і кількісні зміни - до кількісних особливостей конкуренції в умовах глобалізації належать збільшення кількості суб'єктів та об'єктів конкуренції, до якісних – зміна суб'єктів, об'єктів, принципів, форм, методів та характеру конкуренції, розвиток конкурентного співробітництва; 4) конкуренція в ринковій економіці виконує наступні функції: регульовальну; аллокаційну; адаптаційну (стимулювальну); інтеграційну; контролю; 5) сьогодні фіксується посилення зв'язку між конкуренцією та співробітництвом, які поєднуються у найрізноманітніших комбінаціях. Обґрунтовано необхідність розгляду конкурентного співробітництва як стратегічної альтернативи конкуренції в умовах глобалізації. Встановлено, що взаємодія між суб'єктами конкурентних відносин, яка реалізується за допомогою стратегії конкурентного співробітництва, дозволяє не лише досягти синергетичного ефекту, але й змінити характер конкурентної «гри» з антагоністичного на неантагоністичний, і, як наслідок, забезпечити вигравш від такої взаємодії для кожного із зазначених суб'єктів, найбільш ефективний розвиток галузі, найкраще задоволення потреб споживачів та ін.

Ключові слова: глобалізація; конкуренція; співробітництво; конкурентне співробітництво; кооперація.

Yulia Gennadiivna BOCHAROVA

PhD in Economics, Associate Professor,
Department of International Economics and Tourism,
Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovskyi
E-mail: u.g.bocharova@list.ru

**THE COMPETITIVE COOPERATION AS STRATEGIC ALTERNATIVE OF THE COMPETITION
UNDER GLOBALIZATION CONDITIONS**

Abstract

In the article the essence, functions and models of competition are considered. Changes and features of competition in the context of globalization are identified. It has been found out that: 1) competition is an inherent part of development; 2) there is no single approach to understanding the essence of the concept of "competition" today - there are three approaches to understanding the essence of the term: behavioral (competition is seen as a clash, struggle, competition of business entities), structural (the competition is viewed through the totality of the factors determining and influencing enterprise development) and functional (competition is considered in terms of its role

---

and function in the economy); 3) under the influence of the process of globalization both qualitative and quantitative changes take place - quantitative characteristics of competition in the context of globalization include the increase of number of subjects and objects of competition, quality characteristics include change of subjects, objects, principles, forms, methods and nature of competition, the development of competitive cooperation; 4) competition in a market economy performs the following functions: adjustable; allocative; adaptation (stimulating); integration; controlling; 5) today it is fixed the strengthening of the links between competition and cooperation, which are combined in a variety of combinations. The necessity of analyzing the competitive cooperation as a strategic alternative of the competition in the context of globalization is considered. It has been found out that interaction between the subjects of competitive relationship which is implemented through competitive cooperation strategy allows not only to achieve a synergetic effect, but also a change in the competitive nature of "play" from antagonistic to non-antagonistic. And as a result it allows assuring the positive result from this interaction for each of these subjects, the most effective development of the industry, the best meeting the needs of consumers and so on.

Keywords: globalization, competition, collaboration, competitive cooperation, cooperation.

JEL classification: F120

Вступ

Незважаючи на той факт, що перші цілісні положення теорії конкуренції були сформульовані в середині XVIII століття та розвинені такими видатними вченими, як С. Кoen, П. Кругман, А. Курно, К. Маркс, А. Маршал, Дж. Міль, Р. Нельсон, Р. Парк, М. Портер, Д. Рікардо, Дж. Робінсон, А. Сміт, С. Уінтер, Ф. Хайєк, Е. Чемберлен, Й. Шумпетер та ін., сьогодні як з боку наукової спільноти, так і з боку представників бізнесу продовжує спостерігатися значний науковий та практичний інтерес до цього феномену. Як стверджують Н. М. Нілова та Т. О. Семененко, «...XX ст. у світовому економічному розвитку без сумніву можна назвати століттям конкуренції. Саме у цей час конкуренція як явище набуло міжнародної та глобальної значущості» [1]. Інтерес до феномену конкуренції обумовлений тим, що: 1) конкуренція є невід'ємним атрибутом розвитку; 2) конкуренція як атрибут розвитку, який «...неможливий поза часом» [2, с. 105], постійно видозмінюється та еволюціонує під впливом глобалізаційних процесів паралельно із змінами, які відбуваються в умовах господарювання. Таким чином, сьогодні існує нагальна потреба у дослідженні та визначенні особливостей конкуренції в умовах глобалізації.

Визначенню особливостей конкуренції в умовах глобалізації присвячено роботи Чернеги О. Б.[3], Козловської О. В., Акерман Е. Н. [4], Шнипко О. С. [5], Гончарук Т. І.[6], Портера М., Мура Дж., Норде Р., Поленске К., Брандербурґера А. та Нейбаффа Дж. [7] та ін. Однак, незважаючи на внесок зазначених вище вчених, сьогодні особливості конкуренції визначені досить фрагментарно, потребують подальшого аналізу та розвитку.

Мета та завдання статті

Беручи до уваги все зазначене вище, ми окреслили мету нашої роботи як визначення кількісних та якісних особливостей конкуренції в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження

Етимологічно слово «конкуренція» походить з латинської мови, від латинського «*concurrere*», яке означає «стикатися», «зіштовхуватися» [8], і в найбільш широкому значенні розуміється як боротьба між економічними суб'єктами за володіння, розпорядження та використання економічних благ.

Однак, як свідчить проведений аналіз[1-12], сьогодні можна виокремити три найбільш розповсюджених підходи до розуміння сутності поняття «конкуренція»:

1. Поведінковий, у межах якого конкуренція розглядається як зіткнення, боротьба, змагання суб'єктів господарювання. Під впливом процесу глобалізації відбуваються зміни суб'єктів, які беруть участь у конкурентній боротьбі. Так сьогодні сформовано підґрунтя для перенесення уваги дослідників з вивчення конкуренції між товаровиробниками до її проявів на мезо- та макрорівні. Таким чином, нині об'єктом аналізу є не тільки конкуренція на мікрорівні, а й конкуренція на квазімікро-, мезо-, квазімезо-, макро- та глобальному рівнях (рис. 1).

2. Структурний – акцентує увагу на аналізі структури ринку та конкурентного середовища, тобто тих факторів, які визначають та впливають на розвиток підприємств в умовах конкуренції. На сьогодні теоретично обґрунтовані особливості чотирьох класичних моделей конкуренції: досконалої (чистої), монополістичної, олігополістичної конкуренції та чистої монополії.

3. Функціональний – акцентує увагу на ролі конкуренції в економіці. На сьогодні теоретично доведено, що конкуренція в ринковій економіці виконує наступні функції: регульовальну – регулює діяльність економічних суб'єктів шляхом формування низки можливостей та обмежень для їх

функціонування на тому або іншому ринку; аллокаційну – виступає гарантом дотримання критерію «максимальної віддачі» та ефективного використання суб'єктами ринку ресурсів та благ; адаптаційну (стимульовальну) – змушує агентів ринку до постійного розвитку та інновацій; інтеграційну – змушує агентів ринку до взаємодії; контролю – змушує суб'єктів ринку дотримуватися єдиних правил і норм конкурентної поведінки.

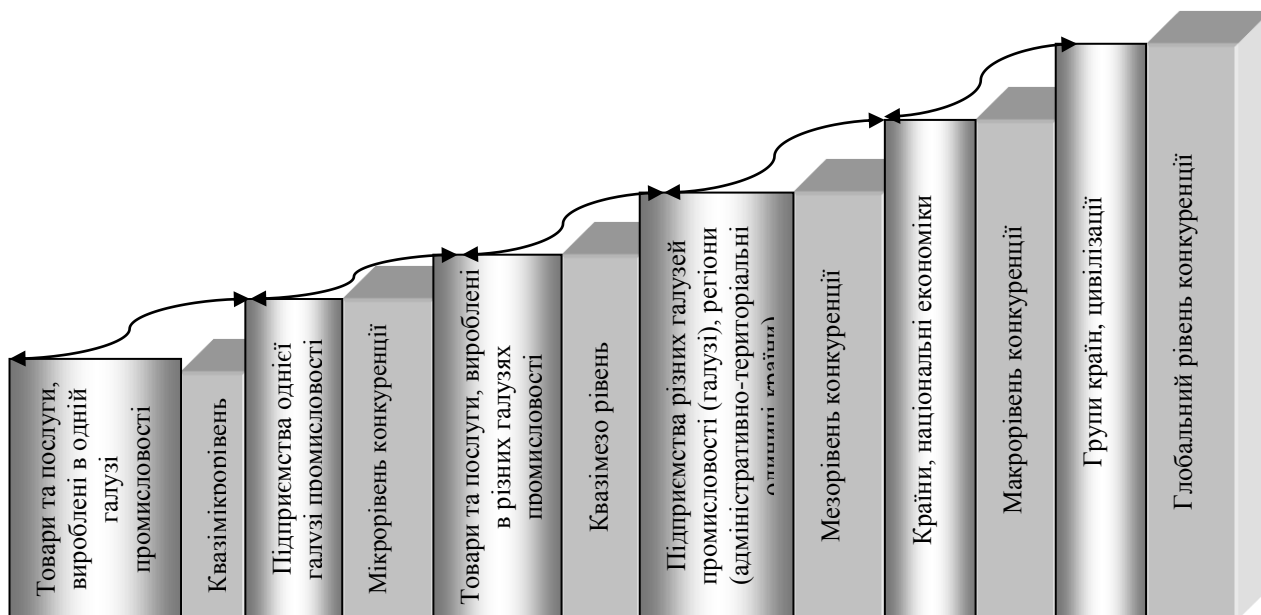

Рис. 1. Суб'єктна структура конкурентних відносин в умовах глобалізації [3]

Як наголошує Фатхутдінов Р. А., сьогодні фіксуються зміни не лише у розумінні сутності поняття «конкуренція», але й у характері конкуренції як рушійної сили та результату процесу розвитку. Такі зміни, як зазначає дослідник, тісно пов'язані «... із якісними змінами об'єктів, появою нових суспільних форм інновацій, а також трансформацією внутрішніх та зовнішніх зв'язків між цими об'єктами» [9, с. 81] і суб'єктами суспільних відносин. У зв'язку із цим багато вчених-економістів, які займаються проблемами конкуренції, слушно зауважують, що характер конкуренції на сучасному етапі розвитку визначається такими об'єктивними процесами, як «...глобалізація, поляризація ринків... процес розмивання галузевих меж, зростання технологізації у формі швидкого розширення інформаційних та комунікаційних технологій, дерегулювання ринків» [6], змін у факторних витратах, змін у технологіях та ін. При цьому вони зазначають, що під впливом цих об'єктивних тенденцій на сучасному етапі розвитку світового господарства конкуренція характеризується такими особливостями: одночасність, багатоаспектність; динамізм, агресивність [6, с. 141-142].

А. Брандербургер та Дж. Нейбафф, намагаючись підкреслити зміни, які відбуваються у конкурентних відносинах у період глобалізації, її дуалістичний характер, навпаки, акцентують увагу на зростаючому комплементарному зв'язку між конкуренцією та співробітництвом і, як наслідок, появою теорії «співконкуренції» (співробітництво плюс конкуренція), яка, на їх думку, найкращим чином відображає сучасні тенденції розвитку. Так, Брандербургер А. та Нейбафф Б. стверджують: «...Бізнес – це співробітництво, коли мова йде про випікання пирога, і конкуренція – коли стоїть питання про його поділ. Іншими словами, це Війна за Мир» [7, с. 15]. При цьому вони зазначають, що «...У світі, де бізнес – війна, є переможці та переможені... Однак сучасне ділове спілкування зовсім інше: необхідно уважно слухати клієнтів, співпрацювати з постачальниками, створювати команди, стратегічні партнерства навіть із конкурентами... Комбінація конкуренції та співробітництва передбачає більш динамічні взаємовідносини між сторонами, ніж ... «конкуренція» та «співробітництво» самі по собі.... Ми повинні конкурувати та співпрацювати одночасно» [7]. Аналогічної думки дотримується Л. І. Федулова, яка стверджує, що в умовах глобалізації відбувається зміна парадигм конкуренції – відбувається заміна принципу «конкуренція з усіма, а співробітництво з обраними» на принцип «конкуренція з обраними, а співробітництво з іншими» [10]. Поділяючи думку про розвиток в умовах глобалізації стратегій, які поєднують конкуренцію та співробітництво, Дж. Ф. Мур розробив теорію «коеволюції» [5, с. 39-40], у межах якої середовище бізнесу розглядається як «...живе природне середовище (екологічну екосистему), у якому відбувається не тільки боротьба, але й еволюція, співробітництво та взаємозалежність.... У ній об'єднані вплив зовнішнього середовища, конкуренції та еволюції...» [5, с. 39-40]. Дотримуючись схожих поглядів, Р. Норде вводить для характеристики сучасного стану конкуренції поняття «кооперація» [5,

с. 42]; К. Поленське розглядає конкуренцію як єдність трьох процесів: власне конкурентної боротьби, кооперації та співробітництва [5, с. 42-43] та ін. Ульянов Ю. О. зазначає, що «...зміст конкуренції полягає не в тому, щоб знищити суперника, і не в тому, щоб компанії-суперники виснажували свої сили у війнах за споживача. Мета конкуренції полягає в забезпеченні ефективного розвитку галузі і оптимальному задоволенні потреб ринку. З цього неминуче випливає висновок про те, що в компаніях-конкурентах є не тільки особисті, а й спільні інтереси [11]. Аналогічні погляди має Котляров І. Д., який стверджує: «Успіх підприємства у сучасних ринкових умовах визначається його спроможністю організувати ефективну взаємодію із зовнішнім середовищем. У літературі по маркетингу така взаємодія у явній та неявній формі поділяється на «позитивну» (відносини співробітництва, які фірма будує із постачальниками, кінцевими споживачами та маркетинговими посередниками) та «негативну» (відносини суперництва, які виникають у компанії з її конкурентами)» [12, с. 83].

Як зазначає Ніколь Голер фон Равенсбург, в умовах глобалізації одночасно діють дві групи факторів: фактори, які стримують розвиток підприємницьких мереж та конкурентного співробітництва ("Pull" factors), та фактори, які стимулюють розвиток підприємницьких мереж та конкурентного співробітництва ("Push" factors). Так, до факторів, які стимулюють розвиток підприємницьких мереж та конкурентного співробітництва, він відносить: розвиток інформаційних технологій, розвиток глобалізації та інтернаціоналізації, специфіку сучасного етапу розвитку та маркетингових циклів, підвищення вимог постачальників – тенденція до прийняття системних рішень; до факторів, які стримують розвиток підприємницьких мереж та кооперації – доступ до ринків та ресурсів, переваги спеціалізації та виробничі витрати, фактор часу (економія часу), переваги трансакційних витрат, наявність ефекту кривої досвіду [13].

Як стверджує Котляров І. Д., «історично склалося уявлення про конкуренцію як про неперервну боротьбу між підприємствами за одного і й того самого споживача. Будь-які спроби мінімізувати напруження конкурентної боротьби... розглядаються як антиринкові та переслідуються за законом)... співробітництво між компаніями, яке організоване у формі, яка не перешкоджає конкуренції, дозволило б заощадити ресурси підприємств... та поліпшити якість обслуговування споживача.... Таке співробітництво можна реалізувати шляхом взаємодії у тих напрямках, у яких інтереси компаній збігаються ... - це загальні цілі, при збереженні суперництва при досягненні цілей окремих компаній – приватних цілей. До загальних цілей відносяться наступні: 1) протидія конкурентам із інших галузей, які пропонують на цільовому ринку певної галузі товари-субститути; 2) створення єдиних стандартів обслуговування споживачів та контроль над їх дотриманням; 3) лобіювання інтересів галузі; 4) спільне обслуговування споживачів; 5) ведення конкуренції добросовісними методами. Приватними цілями є: 1) протидія конкурентам, які намагаються звабити покупців; 2) нарощування частки ринку; 3) збільшення обсягів продажів» [12, с. 84-85]. При цьому Котляров І. Д. звертає увагу на те, що «Ведення конкуренції добросовісними методами складає мінімальний рівень співробітництва з конкурентами, у якому зацікавлене кожне галузеве підприємство. Мова йде про готовність до дотримання неписаних норм цивілізованого ведення бізнесу і відмову від агресивних дій проти конкурентів. Таким чином, у діяльності кожної компанії можна прослідкувати прагнення до конкуренції (досягнення приватних цілей) і до кооперації (досягнення загальногалузевих цілей). Ці тенденції можуть поєднуватися у роботі компаній у найрізноманітніших комбінаціях, але загалом такі комбінації відображають традиції, що склалися у певній галузі» [12, с. 86], «...будь-яка галузь за критерієм типового для підприємств, що її складають, поєднання готовності до конкуренції та до кооперації може бути віднесена до одного з чотирьох типів...»: монополії, хижацької конкуренції, картельної угоди та ефективної конкуренції [11, с. 86] (рис. 2).

Конкуренція	Кооперація	
	Відсутня	Наявна
Відсутня	Монополія	Картельна угода
Наявна	Хижацька конкуренція	Ефективна конкуренція

Рис. 2. Галузева матриця «кооперація-конкуренція»[11]

Як стверджує Котляров І. Д., найбільш ефективною є стратегічна альтернатива, яка передбачає гармонійне поєднання конкуренції та кооперації, оскільки «...саме ця форма конкуренції забезпечує як найбільш ефективний розвиток галузі, так і найкраще задоволення потреб клієнтів за рахунок наявності конструктивного співробітництва між компаніями. Конкуренти сприймаються при такому підході не як вороги, а як суперники та партнери» [12]. Таким чином, взаємодія між суб'єктами конкурентних відносин, яка реалізується за допомогою стратегії конкурентного співробітництва, дозволяє не лише досягти синергетичного ефекту, але й змінити характер конкурентної «гри» з антагоністичного на

неантагоністичний, і, як наслідок, забезпечити вигреш від такої взаємодії для кожного із зазначених суб'єктів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Проведений аналіз дозволяє зробити наступні висновки:

1. Сучасна конкуренція набуває ознак глобальної та характеризується низкою специфічних ознак та особливостей.

2. До кількісних особливостей конкуренції в умовах глобалізації належать збільшення кількості суб'єктів та об'єктів конкуренції, до якісних – зміна суб'єктів, об'єктів, принципів, форм, методів та характеру конкуренції, розвиток конкурентного співробітництва.

3. Конкурентне співробітництво є важливою стратегічною альтернативою конкуренції в умовах глобалізації, що дозволяє досягти синергетичного ефекту, забезпечити вигреш від взаємодії для кожного із суб'єктів конкуренції.

Список літератури

1. Нілова, Н. М. Конкуренція: дослідження теоретичного підґрунтя [Електронний ресурс] / Н. М. Нілова, Т. О. Семененко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України . - 2012. - Вип. 36. - С. 117-125. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pprbsu_2012_36_15.pdf.
2. Філіпенко, А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К.: Знання, 2007. – 670 с.
3. Чернега, О. В. Конкурентоспроможність національної економіки: цивілізаційні виміри та особливості управління в умовах глобалізації / [О. В. Чернега, Ю. Г. Бочарова. М-во освіти і науки, молоді та спорту України]. – Донецьк: ООО «Східний видавничий дім», 2011. – 348 с.
4. Козловская, О. В. Конкурентоспособность как системообразующее свойство региона / О. В. Козловская, Е. Н. Акерман // Вестник Томского государственного университета. - Экономика. - 1(2). - 2008. - С. 41-46.
5. Шнипко, О. Конкуренція як специфічна форма конфлікту і співіснування суб'єктів ринку / О. Шнипко // Економіка і прогнозування : Науково-аналітичний журнал . - 01/2005 . - №1 . - С.33-44.
6. Гончарук, Т. І. Конкуренція: сучасна економічна характеристика та особливості / Т. І. Гончарук // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 2. — С. 130—145.
7. Бранденбургер, А. Co-operation. Конкурентное сотрудничество в бизнесе: / А. Бранденбургер, Б. Нейлбафф. – М.: ООО «Кейс» : ООО «Омега-Л», 202. – 352 с.
8. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 2008. – 1472 с.
9. Фатхутдинов, Р. А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р. А. Фатхутдинов. - М.: Маркетинг, 2002. – 892с.
10. Федулова, Л. И. Производственная кооперация предприятий Украины и Российской Федерации [Електронний ресурс] / Л. И. Федулова. – Режим доступу: <http://institutiones.com/general/1929-proizvodstvennaya-kooperaciya-predpriyatij-ukrainy-i-rossii.html>.
11. Ульяновченко, Ю. О. Конкуренція та конкурентне середовище в аграрному секторі економіки [Електронний ресурс] / Ю. О. Ульяновченко // Теорія та практика державного управління . - 2012. - Вип. 3. - С. 301-310. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Trpu_2012_3_43.pdf.
12. Котляров, И. Д. Сотрудничество с конкурентами как инструмент повышения эффективности деятельности предприятия / И. Д. Котляров // Известия Дальневосточного федерального университета. Экономика и управление № 2 / 2010, С.83-90
13. Ravensburg, N. G. Economic and other benefits of the entrepreneurs' cooperative as a specific form of enterprise cluster [Електронний ресурс] / N. G. Ravensburg. – Режим доступу: [http://www.copac.coop/publications/2011-ilo-copac-entrepreneurs%20 cooperative.pdf](http://www.copac.coop/publications/2011-ilo-copac-entrepreneurs%20cooperative.pdf).

References

1. Nilova, N. M., Semenenko T. O. (2012). Konkurentsiia: doslidzhennia teoretychnoho pidgruntia. Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy, 36, 117-125. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pprbsu_2012_36_15.pdf.
2. Filipenko, A. S. (2007). Hlobalni formy ekonomichnoho rozvytku: istoriia i suchasnist. Kyiv: Znannia.
3. Chernenha, O. V. & Bocharova Yu. H. (2011). Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: tsyvilizatsiini vymiry ta osoblyvosti upravlinnia v umovakh hlobalizatsii. Donetsk: ООО «Skhidnyi vydavnychiy dim».
4. Kozlovskaja, O. V. & Akerman, E. N. (2008). Konkurentosposobnost' kak sistemoobrazujushhee svojstvo regiona. Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta, 1(2), 41-46.
5. Shnyupko, O. (2005). Konkurentsiia yak spetsyfychna forma konfliktu i spivisnuvannia subiektiv rynku. Ekonomika i prohnozuvannia : Naukovo-analitychnyi zhurnal, 1, 33-44.

-
6. Honcharuk, T. I. (2004). Konkurentsiia: suchasna ekonomichna kharakterystyka ta osoblyvosti. Aktualni problemy ekonomiky, 2, 130-145.
  7. Brandenburger, A. & Nejlbaff, B. (2002). Co-operation. Konkurentnoe sotrudnichestvo v biznese. Moskow: Kejs; Omega-L.
  8. Bol'shoj jekonomicheskij slovar'. (2008). Moskow.: Institut novoj jekonomiki.
  9. Fathutdinov, R. A. (2002). Konkurentosposobnost' organizacii v uslovijah krizisa: jekonomika, marketing, menedzhment. Moskow: Marketing.
  10. Fedulova, L. I. (n.d.). Proizvodstvennaja kooperacija predpriyatij Ukrainy i Rossijskoj Federacii. Retrieved from: <http://instituciones.com/general/1929-proizvodstvennaya-kooperaciya-predpriyatij-ukrainy-i-rossii.html>.
  11. Ulianchenko, Yu. O. (2012). Konkurentsiia ta konkurentne seredovyshe v ahrarnomu sektori ekonomiky. Teoriiia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia, 3, 301-310. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tpdu_2012_3_43.pdf.
  12. Kotljarov, I. D. (2010). Sotrudnichestvo s konkurentami kak instrument povyshenija jeffektivnosti dejatel'nosti predpriyatija. Izvestija Dal'nevostochnogo federal'nogo universiteta. Jekonomika i upravlenie, 2, 83-90.
  13. Ravensburg, N. G. (2011). Economic and other benefits of the entrepreneurs cooperative as a specific form of enterprise cluster. Retrieved from: <http://www.copac.coop/publications/2011-ilo-copac-entrepreneurs%20cooperative.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2014 р.